

В.В. Задорожний
Національний університет “Львівська політехніка”

РОЗВИТОК СТИЛЬОВИХ РИС У НІМЕЦЬКИХ ПАТЕНТНИХ ОПИСАХ

© Задорожний В.В., 2001

Складання специфічних у комунікативному плані патентних описів (ПО) привело до особливого відбору лексики та відповідного вживання граматики. Завдяки тому, що ПО містять науково-технічну інформацію, винахідники повинні дотримуватися при формуванні тексту стильових рис наукових фахових текстів. На основі лексичних, граматичних та стильових елементів мови можна розрізнати ПО серед інших видів текстів. Розвиток стильових рис у німецьких патентних описах можна спостерігати з часу видачі ПО №1 у 1977 р., причому цьому виду текстів властива форма презенс (індикатив актив) у понад 99 % вжитих речень.

Die kommunikativspezifische Gestaltung von Patentschriften (PS) führte zur besonderen Auswahl der Lexik und entsprechendem Grammatikgebrauch. Da die PS eine wissenschaftlich-technische Information enthalten, haben die Erfinder bei der Textgestaltung die Stilzüge dieser wissenschaftlichen Fachtexte beizubehalten. Aufgrund der lexik-, grammatik- und stileigenen Sprachelemente sind PS von anderen Textsorten zu unterscheiden. Die Entwicklung der Stilzüge in den deutschen Patentschriften ist seit der Ausgabe des PS Nr.1 im Jahre 1877 zu beobachten, wobei dieser Textsorte die Prdsensform (Indikativ aktiv) in über 99 % der Erscheinungen eigen ist.

З часу публікації у 1877 році новоствореним Патентним відомством Німеччини, об'єднаної Бісмарком, першого німецького патентного опису (ПО) мова цього виду науково-ділових текстів характеризується ознаками як офіційно-ділового, так і науково-технічного мовлення через те, що в основі композиційної структури ПО знаходиться комунікативна специфіка даних текстів. Враховуючи, що патентні тексти поділяються на директивні, заявочні та інформативні, ПО містять переважно науково-технічну інформацію і належать саме до інформативного виду науково-ділових текстів. При цьому розрізняємо в ПО усі три різновиди описів на винаходи, а саме: Offenlegungsschrift (викладені описи винаходів, що не пройшли патентної експертизи на „патентоспроможність“ винаходу), Auslegeschrift (викладені описи винаходів, що пройшли патентну експертизу на „патентоспроможність“ винаходу) та, власне, Patentschrift (патентні описи) через їх структурні та мовні ідентичності в усьому тексті, крім бібліографічної частини.

Стильові риси у німецьких патентних описах вдосконалювалися протягом цих 134 років так, що автори ПО вимушені були враховувати завдання ділового та наукового стилів, у яких за цей період сформувалася ціла мікросистема відповідних лексичних, граматичних та стилістичних засобів [1, с.119-120]. Взаємодія цих засобів у текстах не є рівновеликою, тобто саме лексико-граматико-стилістичні елементи мови дозволяють нам розрізнати ПО серед інших видів текстів.

Комунікативні завдання текстів ПО набувають усталених на міжнародному рівні рамок, що приводить до уніфікації відбору мовних засобів у них. Утворення в новітній час

Патентного комітету Європейського Союзу зумовлює необхідність діяльності укладачів патентних текстів у правовому полі ЄС. Однак автори ПО можуть оперувати лише тими мовними засобами, які належать до стандартних та офіційно ustalених. Тобто, жорстка стандартизація таких засобів обмежує вибір як певного лексичного, так і синтаксичного матеріалів. Мова ПО настільки специфічна, що при укладанні тексту винахідники часто консультуються із спеціалістами – патентознавцями.

Отже, стильові риси німецьких ПО характеризуються стабільністю, яка проявляється у застосуванні тих чи інших мовних засобів, що майже не змінюється, тобто ознаки стилю, які відображають ці стильові риси, доволі стабільні та стандартні. Статистичні показники [1] засвідчують, що стильові риси можна визначити за допомогою частотності вживання лексико-граматичних та стилістичних засобів, які характеризуються викладом інформації завдяки фразам-кліше, жорсткістю композиції, стабільністю використання патентної та науково-технічної лексики, що сприяє зв'язності та цілісності патентного тексту.

На основі проведеного аналізу частотних характеристик мови ПО до стильових рис цього виду текстів слід віднести такі риси, як: офіційність, логічність, об'єктивність, номінативність, компресія, конкретність, розгорнутість, наочність, ясність, штучність та завуальованість тощо.

Офіційність як стильова риса у німецьких ПО знаходить своє відображення у таких особливостях викладу: посилання на пункти патентних законів, відсутність особових займенників, використання індикативу, пасиву дієслів у теперішньому часі, а також лексичних та синтаксичних штампів. Сучасні ПО мають строго дотриману композицію порівняно із іншими видами текстів, у них спостерігається стабільність патентної лексики та ще більша стандартизація синтаксичних конструкцій.

Логічність висловлювань досягається послідовним розгортанням думки, послідовністю доказів, введенням точних означень та формулювань, послідовністю висновків [3, с.75]. Ця стильова риса також відображається в особливості композиції, де виклад технічної думки іде від відомого до невідомого, від загального до деталізованого матеріалу. Мова викладу максимально стисла та лаконічна, терміни в тексті виключають їх двозначне трактування, а часте повторення одного і того ж терміну сприяє кращому і однозначному сприйняттю технічної думки. Переважання означальних речень та широке використання поширених означень у ПО засвідчує про описово-пояснюючу природу цих текстів.

Така ж властивість є у стильовій рисі – **об'єктивності**, що досягається застосуванням так званої “нейтральної”, тобто емоційно незабарвленої лексики, пасивних речень, дієслівних форм презенс індикативу, вищого ступеня прикметників та предикативних прикметників.

Номінативність у викладі досягається вживанням великої кількості конкретних іменників, які у ПО досягають 28 % від загальної кількості лексичних одиниць, причому однокомпонентні іменники становлять 50 %, двокомпонентні – понад 39 %, трикомпонентні – майже 9 %, а чотири- та багатокомпонентні іменники охоплюють лише 1,6 %. Вживання іменників з п'яти та більше компонентів у ПО є дуже незначним. У цих текстах зустрічаємо лише до 0,3 % таких слововжитків, які є виключно контекстуальними, наприклад: Frequenz-multiplex-Einseitenband-Modulationssystem (ПО № 2023570 за 1970 р. – с. 5-6).

Стандартність як стильова риса німецької патентно-технічної мови проявляє себе у таких особливостях викладу: чітко визначена і обумовлена у патентних законах жорстка композиція, вживання кліше лексико-синтаксичних засобів та їх уніфікація, використання патентної лексики, яка властива для усіх ПО. При цьому спостерігається абсолютне

використання форми теперішнього часу у ПО (понад 98 % усіх часових форм), а вживання індикативу наближається до 100 % (понад 99 % усіх речень у ПО 20 ст.). Перевага гіпотаксису, а саме означальних, додаткових та модальних речень також суттєве – понад 52,5 % усіх підрядних речень (відповідно понад 32 %, 13 % та 7,5 %). Речення мають середню довжину у 27,1 слова, серед яких прості речення в середньому вміщують 15,8 слова. Характерною при цьому є безособовість викладу [1, с.103–154].

Такі стильові риси, як **компресія** та **конкретність** створюють логічну єдність завдяки бажанню авторів ПО надати викладу технічної думки з одного боку узагальнюючого характеру для розширення можливостей застосування винаходу, а з іншого – занадто широке тлумачення суті винаходу може зачепити сферу дії винаходу, який уже має правовий захист, що приведе у такому випадку до визнання недійсності патенту на винахід, який заявляється. Тому мова викладу є продуманою та витриманою за принципом максимальної чіткості викладу. Лексика характеризується як загальними поняттями, наприклад: *Schaltung*, так і конкретним змістом, наприклад: *Integralschaltung*. Загальні поняття відображаються через вживання переважно однокомпонентних іменників, а конкретні поняття – багатоконпонентних. Використання різних дієслів та прикметників має часто узагальнений або конкретизований характер, наприклад: *bearbeiten – kaltschmieden, groß – 2-fach groß*, тощо. На синтаксичному рівні ці дві стильові риси можуть відобразитися вживанням довгих та коротких речень, складних та простих речень, редукованих допоміжних речень, поширених означень.

Наочність як стильова риса мови ПО проявляє себе у багатоконпонентних термінах, прикметниках, що вживаються у ролі означень та у конкретних ступенях порівняння, також самою композицією, до якої входять і використані в додатку схеми та фігури/малюнки.

Розгорнутість як специфічна риса ПО відображається вживанням складних речень, які містять цілий ряд елементарних речень, редукованих допоміжних речень тощо. Розгорнутість сприяє викладенню суті винаходу, його різнобічній повній характеристиці.

Існує ще одна стильова риса ПО, яка є властивою усім текстам ПО через свою специфічність, що полягає у намаганні авторів винаходів, які потрібно запатентувати, “приховати” важливі деталі суті винаходу за допомогою загальної лексики, родових понять замість конкретних, наявності прикметників, що сприяють узагальненню явищ та понять (наприклад: *groß, relativ groß, etwas größer als, nicht so groß wie, besonders groß* тощо) без конкретизації їх параметрів. Велика кількість фраз-кліше дозволяє авторам ПО дещо “приховати” конкретну суть винаходу. Ми називаємо дану стильову рису “**завуальованість**”, яка відома також у російській стилістиці як “зонтність” (за Яшинським Г.І – [3, с.3–4]).

Ми можемо згрупувати стильові риси за їх функціональним призначенням та виділити мовні засоби їх реалізації на синтаксичному рівні (див. табл.):

Стильові риси	Мовні засоби
Розгорнутість, всебічність, повнота інформації, розгорнутість	Збільшення кількості довгих речень, паратаксису, означальних та додаткових речень
Ясність, точність викладу, логічність	Переважання паратаксису, гіпотаксису, зокрема: означальних, додаткових та модальних речень, простих речень
Компресія	Збільшення кількості коротких речень, простих речень, поширених означень, редукованих допоміжних речень

Отже, використовувані засоби лексичного та граматичного плану у німецьких ПО мають на меті сприяти реалізації комунікативних намірів авторів винаходів. Уніфікація мовно-стилістичних елементів у ПО приводить до вироблення специфічного стилю патентних текстів, які повинні захищати винахідників від несанкціонованих порушень їх авторських прав.

1. *Задорожний В.В. Лингвостилистические особенности немецких патентных описаний / Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Львов, 1989.* 2. *Стрелковский Г.М., Латышев Л.К. Научно-технический перевод. М., 1980.* 3. *Яшинским Г.И. Структурно-синтаксическая характеристика патента как типа текста / Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. М., 1978.* 4. *Riesel E. Stilistik der deutschen Sprache.- 2. Durchges. Aufl.-Moskau: Hochschule, 1963. 487 S.*

І.Д. Кармишева

Національний університет “Львівська політехніка”

ДО ПИТАННЯ МОДЕЛЮВАННЯ СИНТАКСИЧНИХ СТРУКТУР ВТОРИННОЇ ПРЕДИКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

© Кармишева І.Д., 2001

“ ...один з результатів формального вивчення граматичної структури полягає в тому, що виявляється синтаксичний каркас, здатний підкріпити семантичний аналіз”.

Н. Хомський

Розглянуто найпоширеніші моделі синтаксичного аналізу, а саме: модель безпосередніх складових, традиційну модель членів речення, ланцюжки Пайка, вербоцентричну модель Теньєра та трансформаційну модель Хомського. Об'єктом аналізу є структури вторинної предикації, оскільки до того часу вони не аналізувались з точки зору моделювання. Трансформаційна модель Н.Хомського є найбільш вдалою для аналізу даних структур.

The article presents the most widely used models of the syntactic analysis , namely the model of Immediate Constituents, traditional model of members of the sentences, Pike's strings, verb centric model of Tenjer and Chomsky's transformational model. Structures of secondary predication are chosen as the object of analysis since they have not been analyzed from the point of view of modeling before. Transformational analysis is shown to be the most appropriate for modeling of the structures in question.

Для подання синтаксичної структури речення застосовуються такі основні моделі:

- безпосередніх складових [3],
- ланцюжків складових [18],¹

¹ Модель була розроблена Р.Лонгаком і є реалізацією та розвитком на синтаксичному матеріалі тагмемної теорії, чи тагмеміки, основні положення якої були вперше сформульовані К. Пайком і продовжують розвиватись його послідовниками.